

**O‘ZBEKISTONDA "YASHIL IQTISODIYOT"NI
RIVOJLANTIRISH SALOHİYATIDAN SAMARALI
FOYDALANISH ISTIQBOLLARI VA MINTAQAVIY
XUSUSIYATLARI**

**XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA**

26-aprel 2024-yil

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
ПЕРСПЕКТИВЫ И РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ
ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОТЕНЦИАЛА
РАЗВИТИЯ «ЗЕЛеноЙ ЭКОНОМИКИ» В УЗБЕКИСТАНЕ**

26 апреля 2024 года

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
PERSPECTIVES AND REGIONAL FEATURES OF THE
EFFECTIVE USE OF THE POTENTIAL OF THE
DEVELOPMENT OF THE "GREEN ECONOMY" IN
UZBEKISTAN**

April 26, 2024

Buxoro

12. Rimovna, K. D., & Ismatovna, S. M. (2022, October). Innovative marketing solutions and their efficiency in determining the market capacity of construction products. In International scientific conferences with higher educational institutions (Vol. 1, No. 25.10, pp. 52-57).
13. <https://lex.uz/docs/4013358>
14. <https://adolat.uz/ru/uzbekiston/znachimyj-prioritet-v-strategii-razvitiya-uzbekistana-na-2022-2026-gody>
15. <https://lex.uz/ru/docs/5947782>
16. https://www.ung.uz/static/media/UNG_OUR_2021_ru.48407eb4.pdf

*Buxoro davlat universiteti tayanch doktoranti,
Ergasheva Aziza Farmonovna,*

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA HUNARMANDCHILIK MAHSULOTLARI BOZORIDA XIZMATLARNI SAMARALI TASHKIL ETISH YO‘LLARI

Kirish. “2019-2030-yillarda O‘zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” qabul qilindi[1]. Ushbu strategiya yashil iqtisodiyotning uzoq muddatli barqaror rivojlanishning asosiy strategik yo‘nalishi sifatida e’tirof etilishi haqida gapiradi va yashil rivojlanishning ustuvor yo‘nalishlarini belgilab berdi. 2017-2021 yillarga mo‘ljallangan Harakatlar strategiyasida mamlakatni rivojlantirishning aniq istiqbollari, jumladan, energetika, sanoat va qishloq xo‘jaligi sohalarida aniq tarmoq rejalari belgilangan bo‘lsa-da, iqtisodiyot tarmoqlarini ko‘kalamzorlashtirishga erishish uchun ancha katta sa‘y-harakatlar talab etiladi. Hukumatning yashil iqtisodiyot strategiyasiga muvofiq, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Umumiy Davlat Tahlili O‘zbekiston aholisining o‘sishi, urbanizatsiya va mavjud shahar va qishloq tengsizliklari barqaror atrof-muhitni boshqarish va iqlim ta‘sirini cheklashni, shuningdek, uglerod chiqindilarini kamaytirish, iste‘mol va ishlab chiqarishning oshishi bilan birga iqtisodiy o‘tishga erishishni talab qilishini ta‘kidlaydi. Xususan, O‘zbekistonda ishlab chiqarish rivojlanishi va urbanizatsiya kuchayib borayotganini hisobga olib, toza, samarali, inklyuziv va barqaror sanoatga tavakkalchilikka asoslangan investitsiyalarni kiritish zarur.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Zamonaviy jamiyat iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik muammolarni globallashtirish, iqlim o‘zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi va aholining qarishi bilan tavsiflangan modelga kiritish zarurligini tobora ko‘proq anglab yetmoqda, bu albatta bizni hozirgi odatlarimizni o‘zgartirishga chorlaydi. Natijada, barqarorlik so‘nggi yillarda[2], Birlashgan Millatlar Tashkiloti o‘zining Barqaror Rivojlanish Maqsadini[3] belgilaganidan keyin ham katta ahamiyatga ega bo‘ldi. Yashil iqtisodiyot sharoitida hunarmandlar faoliyatini xorij olimlaridan Cohen S., Cox E., Bebbington J., Dutt G. S., Arina BARDHAN, Ananya BHATTACHARYA, Rouch D., Thyavihalli Girijappa, Y. G., Mavinkere Rangappa, Parameswaranpillai J., Siengchin S., Väänänen N., Pöllänen S., Wood S., Zhan X., Walker S. va boshqa olimlar muhim hissa qo‘shishgan.

Materiallar va metodlar. Yashil iqtisodiyotni shakllantirish va uning barqaror rivojlanishiga o‘tish global darajada ham, O‘zbekiston uchun ham ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Barqaror rivojlanish konsepsiyasi insoniyat kelajagi uchun muhim manba bo‘lib, u BMTning qaror va hujjatlarida o‘z ifodasini topgan. Barqaror rivojlanishning iqtisodiy-ekologik asosi, bu “yashil” iqtisodiyotni shakllantirish va rivojlantirishdan iboratdir. Hozirgi beqaror tendensiyalarni bartaraf etish uchun 2015 -yilda BMTning 2030-yilgacha bo‘lgan davr uchun 17 ta “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirish maqsadlarining o‘ziga xos mezonlari aniqlandi. “Yashil” iqtisodiyotga o‘tishning jahon tajribasida “yashil” iqtisodiyot rivojlanishidagi quyidagi umumiy tendensiyalarni ko‘rish mumkin:

- 2050 yilga borib sayyoramiz aholisi 9 mlrd.ga boradi;
- global iqlim o‘zgarishi yuz beradi;
- energiya resurslar, xom-ashyo, oziq-ovqat mahsulotlari bahosi 40-50 %gacha oshadi va turli xil inqirozlar vujudga keladi;
- atrof-muhit ifloslanadi, yiliga 11 mln. gektar o‘rmonlar kesiladi, ekotizimlar buziladi, bioxilmaxillik kamayadi va tuproqning tabiiy unumdorligi pasayadi;
- ekologik qochoqlar vujudga keladi;
- ichimlik suv hajmi 60-70 %ga kamayadi;
- 2030 yilda sayyoramiz aholisining 47 %i ichimlik suvi yetishmasligidan azob chekadi;
- yer shari zaharli chiqindilarga to‘lib-toshib, “ko‘milib” qoladi.

Tabiat va iqtisodiyotning mukammal muvozanatlashgan o‘zaro munosabati yashil iqtisodiyot modelida yaqqol namoyon bo‘ladi. Yashil iqtisodiyot keyingi yillarda rivojlanib, iqtisodiy-ijtimoiy

tizimga aylandi. “Yashil” iqtisodiyotning bosh vazifasi ishlab chiqarish hamda iste’mol qilish jarayonlarini ekologik standartlarga mos ravishda o’zgartirishdan iborat[5].

Ushbu tadqiqot asosan ikkilamchi ma’lumotlardan foydalanib yozilgan. Ikkilamchi ma’lumotlar turli manbalarni o’rganish orqali to’plangan, masalan, mavjud ilmiy maqolalar, kitoblar, internet va xorij olimlarining darsliklari.

Tahlil va natijalar. Umuman “yashil” iqtisodiyot degan tushunchaga oydinlik kiritadigan bo’lsak, **“yashil” iqtisodiyot** - bu ekologik xavflarni va ekologik tanqislikni kamaytirishga qaratilgan va atrof-muhitni buzmasdan barqaror rivojlanishni maqsad qilgan iqtisodiyotdir. U ekologik iqtisodiyot bilan chambarchas bog’liq, lekin ko’proq siyosiy jihatdan qo’llaniladigan yo’nalishga ega[6]. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi 2011-yil Yashil Iqtisodiyot hisobotida ta’kidlanishicha, “yashil bo’lishi uchun iqtisodiyot nafaqat samarali, balki adolatli bo’lishi kerak. Adolatlilik global va mamlakat darajasidagi tenglik o’lchovlarini tan olishni, xususan, past uglerodli, resurslarni tejaydigan va ijtimoiy jihatdan qamrab oluvchi iqtisodiyotga adolatli o’tishni ta’minlashni nazarda tutadi” [7].

Shuningdek, bu O’zbekistonning turli iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy ahamiyatga molik maqsadlariga barqaror sarmoya kiritishdan manfaatdor bo’lgan ko’plab xorijiy investorlar va donor tashkilotlar uchun imkoniyatlar ochadi. Yalpi ichki mahsulot yoki yalpi milliy daromadni oshirishni maqsad qilgan an’anaviy iqtisodiyotdan farqli o’laroq, yashil iqtisodiyot uchta maqsadni qo’llab-quvvatlaydi: iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy farovonlikni saqlash va oshirish. Yashil iqtisodiyot Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishning samarali vositasi sifatida ham xizmat qilishi mumkin.

Mamlakat rahbariyatining O’zbekistonni 2030-yilgacha sanoati rivojlangan, o’rtacha daromaddan yuqori bo’lgan davlatga aylantirish haqidagi g’oyasi keng qo’llab-quvvatlanmoqda, narxlarni erkinlashtirish, yerga egalik qilish va qishloq xo’jaligida keng qamrovli islohotlar o’tkazish taklif etildi, ularning ba’zilari amalga oshirildi. Yaqin vaqtgacha asosan mahalliy iqtisodiy model qayta ko’rib chiqilmoqda va xususiy biznesning global va mintaqaviy qiymat zanjirlariga integratsiyalashuvini rag’batlantiradigan yangi strategiyalar joriy etilmoqda. Kambag’allikni qisqartirish tendentsiyasi, yalpi ichki mahsulotning barqaror o’sishi, mikro va kichik korxonalar daromadlarining o’sishi, eng kam ish haqining muntazam oshib borishi, pul o’tkazmalari oqimi va davlatning maqsadli ijtimoiy himoya dasturlariga asoslanadi. Inson kapitali nuqtai nazaridan, mamlakat samarali bandlik imkoniyatlarini taklif qilish, iqtisodiy tashabbuslar va innovatsiyalarni rag’batlantirish, talab qilinadigan bilim va raqamli ko’nikmalarni shakllantirish orqali o’zining katta yosh aholisidan demografik dividendlar olishi mumkin. Shuningdek, mamlakat tabiiy kapitalga, ayniqsa yer resurslariga va mo’l-ko’l quyoshga ega. Buning uchun korxonalar va xo’jaliklarni davlat tomonidan qo’llab-quvvatlash nafaqat iqtisodiyotni qayta tiklash, balki uni o’zgartirishga ham qaratilishi kerak.

Hunarmandchilik sohasi jahon iqtisodiyotida muhim o’rin tutadi. thepakcrafts.com hisobotiga ko’ra[8], 2023-yilda jahon hunarmandchilik bozori hajmi \$985 milliard AQSh dollariga yetdi va 300 mln. kishini ish bilan band qilib turibdi. Prognozlarga ko’ra hunarmandchilik bozori hajmi 2027-yilga kelib 1252 milliard AQSh dollariga yetishi kutilmoqda.

Biroq, iqlim o’zgarishini hisobga olgan holda, hunarmandchilik sektori o’z mahsulot dizaynini, materiallar manbasini, ishlab chiqarish jarayonlarini, marketing va foydalanishni hisobga olishi, hunarmandchilik mahsulotlarini iste’mol qilish usullarini qayta ko’rib chiqishi kerak. Tabiiy bo’yoqlardan yoki qayta ishlangan shishadan foydalanish kabi yashil amaliyotlar allaqachon ba’zi mamlakatlar hunarmandchilik amaliyotiga kiritilgan bo’lsa-da, hunarmandchilik sektori atrof-muhitga ta’sir qilishning o’ziga xos ta’siriga ega. Hunarmandchilik sektori iqlim o’zgarishini yumshatishda ishtirok etishi mumkin bo’lgan vositalardan biri “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini qabul qilishdir.

“Yashil” iqtisodiyot kontseptsiyasi 1970-yillarning oxiri va 80-yillarning boshlarida ishlab chiqilgan. Bu chiziqli iqtisodiyotga qarama-qarshidir, bunda "chiqindilar" resurs bo’lib xizmat qiladi va ishlab chiqarish jarayoniga qayta kiritiladi. Ideal holda, u birinchi navbatda chiqindilarni ishlab chiqarishni to’xtatadi, mahsulotlar imkon qadar uzoq vaqt davomida ishlatiladi, tabiiy tizimlarni qayta ishlab chiqaradi, mahsulotlarning yaroqlilik muddati kontseptsiyasini almashtiradi, qayta ishlatish, qayta tiklash. “Yashil” iqtisodiyot chiziqli modeldan tashqari ishlab chiqarishning boshqa usullarini ham o’z ichiga oladi, lekin eng muhimi, bu ishlab chiqarishni to’xtatishni anglatmaydi. “Yashil” iqtisodiyot bilan bog’liq bo’lgan boshqa tegishli nazariyalarga sanoat ekologiyasi, yashil iqtisod, tabiiy kapitalizm va qayta generativ dizayn kiradi.

Aytish mumkinki, hunarmandchilikning tabiatiga ko’ra, boshqa sanoat tarmoqlari qatorida hunarmandchilik sektori “yashil” iqtisodiyot tamoyillariga eng mos keladi. Ba’zi mamlakatlarda ko’plab kichik jamoalarga asoslangan korxonalar bozor kuchlari uchun ochiq bo’lgan sanoat global bozorida ishlaydi: mahsulotlarni iloji boricha kam xarajat bilan ishlab chiqarish, foydani maksimal darajada oshirish va iloji boricha ko’proq sotish. “Yashil” iqtisodiyot tamoyillarini qabul qilish xarajatlari hunarmandchilik sohasining hayotiyiligiga ta’sir qiladimi? Ko’pgina individual yoki kichik jamoaviy amaliyotlardan tashkil

topgan hunarmandchilik sektori “yashil” iqtisodiyot tamoyillariga rioya qilish uchun tarkibiy xususiyatga ega bo‘lgan o‘zgarishlarni amalga oshirishi mumkinmi? Agar teskari logistika 1. tuzilmasi mavjud bo‘lmasa, mijozlar mahsulotni ishlab chiqaruvchiga ta‘mirlash uchun qanday qaytarishlari mumkin? Hunarmandchilik sohasida “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini amalga oshirishda yana qanday muammolar mavjud? Ammo birinchi qadam sifatida, yakka tartibdagi hunarmandlar va jamoat ishlab chiqaruvchilari bu “yashil” iqtisodiyotga o‘tishlari uchun nima qilishlari mumkin?

“Yashil” iqtisodiyot va hunarmandchilik sanoati muhokamasi 2020-2021-yilda Xalqaro hunarmandchilik kengashi va Britaniya Kengashi tomonidan tashkil etilgan bir qator vebinarlarning bir qismi sifatida ko‘rib chiqilgan edi. Maqsad inqiroz davrida (pandemiya davrida) hunarmandchilik amaliyotiga yangi strategiyalar va yondashuvlarni joriy etish edi. Kelajakdagi global inqirozlarga qarshi kurashish uchun sektorning dolzarb masalalar bo‘yicha yangi g‘oyalarni ishlab chiqish va ularni hunarmandchilik amaliyotiga tatbiq etishda iqlim o‘zgarishi birinchi o‘rinda turadi.

Hunarmandchilik 160 millionga yaqin amaliyotchilarni o‘z ichiga olgan global sanoat ekanligini hisobga olsak, iqlim inqiroziga samarali javob berish uchun strategiyalarni ishlab chiqish kerak. Masalan, hunarmandchilik sanoati quyidagi strategiyalardan ba‘zilarini qabul qilishi mumkin - chiqindilarni va ifloslanishni yo‘q qilish, resurslarni iloji boricha uzoqroq ishlatish, tabiiy tizimlarni yaratish, materiallarni qayta ishlash, ta‘mirlash, toksik bo‘lmagan materiallardan foydalanish, modulli qurilmalar bilan mahsulotlarni loyihalash, past texnik xizmat ko‘rsatish. Bularning barchasi hunarmandchilik sektori qabul qilishi va amalga oshirishi mumkin bo‘lgan “yashil” iqtisodiyot strategiyalari hisoblanadi. Qizig‘i shundaki, “yashil” iqtisodni qo‘llash nafaqat bitta strategiyani, balki ko‘plab strategiyalarni qabul qilishdir.

“Yashil” iqtisodiyotga o‘tish - bu dizayn bilan bog‘liq. Biroq, bu holda, bu mahsulotning jismoniy shaklini loyihalashdan ko‘ra ko‘proq e‘tibor qaratish lozim. Masalan, energiya tejankor bo‘lgan ishlab chiqarishning yangi usullarini yoki chiqindilarni minimallashtiradigan yangi vositalarni loyihalash va hokazo. Tizim to‘liq aylana bo‘lishi uchun boshqa yordamchi tizimlarni ham ko‘rib chiqish, loyihalash va ishlab chiqish kerak. Misol uchun, xaridorlar o‘z mahsulotlarini ishlab chiqaruvchilarga qaytarishlari uchun ular yetkazib beruvchilar va materiallar iste‘molchilari bo‘lishlari uchun qaytarish logistikasi bo‘lishi kerak.

YuNESKO ta‘rifiga ko‘ra, hunarmandchilik nomoddiy madaniy meros hisoblanadi, ammo bu merosning ifodasi jismoniy xususiyatga ega. Shu sababli, hunarmandchilik amaliyotida va “yashil” iqtisod tamoyillariga muvofiq - resurslarni tejash mas‘uliyatli ishlab chiqarish, iste‘mol qilish va materiallarni uzoq vaqt davom ettirish orqali amalga oshiriladi. Bu ishlatiladigan materiallar miqdorini kamaytirishning eng yaxshi yo‘lidir va shuning uchun uning atrof-muhitga ta‘sirini kamaytiradi. Biroq, buni ishlab chiqaruvchining daromadlari nuqtai nazaridan ham ko‘rib chiqish kerak. Agar ular abadiy davom etadigan narsalarni yasasa, ishlab chiqaruvchiga qanday ta‘sir qiladi? Agar mijozlar ushbu tamoyil asosida mahsulot sotib olishsa, ular o‘z daromadlarini oshirishlari mumkinmi? Shu bilan birga, biz ba‘zi mahsulotlarning abadiy davom etishini xohlaymizmi?

Boshqa tomondan, materiallarning qiymatini baholash muhimdir. Masalan, sektor chiqindilardan foydalanish va qayta foydalanish qiymatini topishi va singdirishi kerak. Moddiy dunyoda innovatsiyalar ham muhim ahamiyatga ega. Materiallarni samarali boshqarish va ulardan foydalanish uchun qanday innovatsion usullarni qo‘llash mumkin?

“Qayta ishlash”, “yangilash”, “qayta foydalanish” kabi atamalar tobora modaga aylanib bormoqda. Ammo haqiqat shundaki, mahsulot sotilgandan keyin va ishlab chiqaruvchining qo‘lidan ketgach, ularni amalga oshirish juda qiyin. Shunday qilib, bunday yondashuvlarni amalga oshirish uchun ularni boshidanoq mahsulotlarga loyihalash kerak bo‘lishi mumkin. Bundan tashqari, ishlab chiqaruvchi o‘z mijozlarini mahsulotning ishlash muddati tugashi va mahsulotga bo‘lgan qiymat va hurmatni singdirish uchun materiallar va ishlab chiqarish jarayonini qadrlash to‘g‘risida ma‘lumot berishi kerak.

Hozirgi globallashgan dunyoda tovar va xizmatlarning xalqaro taqsimoti ko‘p qatlamli bo‘lib, global iqtisodiyotning keng ko‘lamli ta‘sirini ko‘rsatmoqda. Hunarmandchilik sohasi bu hodisadan chetda qolmagan. Global miqyosda aloqada bo‘lish hunarmandchilik ishlab chiqaruvchilariga cheksiz materiallar tanlovini taklif qildi, bu ularga yanada ijodiy va tejankor bo‘lish imkonini berdi. Bundan tashqari, global marketing tarmog‘i ularga o‘z mahsulotlarini butun dunyo bo‘ylab sotish, mijozlar bazasini kengaytirish imkonini berdi.

Biroq, global miqyosda bog‘lanish ham to‘lashi kerak bo‘lgan narxga ega. Import qilinadigan materiallarning uglerod izlari va tayyor mahsulotlarni yetkazib berish atrof-muhitga salbiy ta‘sir qiladi. Shunga qaramay, dunyo hunarmandlarga taqdim etayotgan imkoniyatlarni e‘tibordan chetda qoldirmaslik va ular o‘z mahsulotlarini olish va mahsulotlarini sotishda mahalliy yoki mahalliy bo‘lmagan tanlash imkoniyatiga ega bo‘lishlari oqilona. Biroq, ular asosli va ishonchli qarorlar qabul qilishlari uchun xalqarolashtirish va mahalliylikning bozor maydonlari teng va bir xil bo‘lishi kerak. Misol uchun, mahalliy materiallarni xarid qilish narxi ko‘pincha import qilinadigan materiallardan yuqori bo‘lishi mumkin.

Bundan tashqari, mahalliy bo'lish nuqtai nazaridan "miqyosni kengaytirish"ni yarashtirish mumkinmi? E'tiborli jihati, mahalliychilikning asosiy xususiyatlaridan biri – yuzma-yuz almashish qobiliyatidir. Shunday qilib, mahalliychilikda ta'mirlash, almashtirish, ijaraga berish kabi boshqa tizimlarni o'rnatishga yordam berish mumkin. Ayirboshlash usuli mahalliy kontekstda ham qayta ko'rib chiqilishi mumkin. Demak, mahsulotlarni sotish o'rniga (bu iste'molchilikning asosi - odamlarni ko'proq sotib olishga undash) lizing, ijara, qaytarib olish yoki almashtirish xizmatlarining modellarini o'rganish va amalga oshirish, ishlab chiqarilgan va sotiladigan mahsulotlar miqdorini kamaytirish mumkin. Shunga qaramay, shu bilan birga, hunarmandchilik ishlab chiqaruvchilarga daromad olish imkonini beradi. Biroq, bu faqat ishlab chiqaruvchilar va ularning mijozlari to'g'ridan-to'g'ri munosabatlarga ega bo'lgan mahalliy darajada o'rnatilishi mumkin.

Ushbu moddiy va tijorat nuqtai nazaridan tashqari, "yashil" iqtisodiyot tamoyillarini qabul qilishda bizning fikrlash tarzimizni o'zgartirish ham muhimdir. Axir, biz dunyoni madaniy obyektiv orqali qabul qilamiz. Misol uchun, xitoyliklar yangi narsalarni sotib olishga qodir bo'lsa, ikkinchi qo'l narsalarni sotib olishdan yoki ulardan foydalanmaslikka harakat qilishadi. Buning sababi, boshqalar tomonidan ishlatiladigan narsalar, ayniqsa o'lganlar bilan bog'liq energiyani qabul qilgan bilan baravar deb o'ylashadi. Chiqindilarga kelsak, chiqindilar mahsulotning haqiqiy qiymati va undan nima qilish mumkinligi emas, balki bizning his-tuyg'ularimiz va fikrlashimiz natijasidir. Shuning uchun "yashil" iqtisod tamoyillarini qabul qilish moddiy tomondan tashqari, sifat va hissiy jihatlarni ham hal qilishi kerak.

Bunga hunarmandlarning mehnati va mahsulotlarini pul nuqtai nazaridan qanchalik qadrlashimiz kiradi. Hozirgi iqtisodiy sohada hunarmandlarning mahsulotlari faqat sotilganda pul shaklida baholanadi. Biroq, jamiyat hunarmandlarning mehnati, malakasi, tajribasi va bilimini boshqa nuqtai nazardan baholashga tayyormi? Misol uchun, Yaponiyada usta hunarmandlar milliy tirik xazinalar hisoblanadi. Ularning ko'nikmalari, bilimlari va malakalari tufayli ularning ishlarining qiymati tijorat sohalaridan tashqarida yotadi deb o'ylashadi. Demak, ular davlat tomonidan qo'llab-quvvatlangan holda, milliy hurmat va e'tirofga sazovor bo'ladi. Shuningdek, kelajak avlodlar uchun barqaror kelajakni tarbiyalash qadriyatlar tizimi va madaniy idrokni o'zgartirishni talab qiladi. Bu qisqa muddatli inqilob emas, balki uzoq muddatli evolyutsiyadir. Kelajak avlodni tarbiyalash, qayta foydalanish, ta'mirlash, chiqindilarni kamaytirish va hokazo odatlarni singdirish uchun vaqt kerak bo'ladi.

Yuqoridagi fikrlarni takrorlab, ba'zilar "iste'mol" va "foydalanish" atamaları o'rtasidagi farqni semantikaga bog'lashlari mumkin. Shunga qaramay, psixologik va ramziy jihatdan ular o'rtasida haqiqiy farqlar mavjud. "Iste'mol" buyumning sarflanishini va egalik tuyg'usini bildiradi va shu bilan "iste'molchi talabi" tushunchasiga olib keladi - mahsulotga egalik qilish va unga egalik qilish uchun ommaviy tijorat istagi. Boshqa tomondan, "foydalanish" vaqtinchalik vasiylik tushunchasiga ega. Dunyodagi resurslar cheklangan bo'lsa-da, bizning istaklarimiz cheksizdir va aynan shu talab chiziqli iqtisodiyotni saqlaydi, tabiiy resurslardan foydalanib, chiqindilarni hosil qiladi. Operatsion nuqtai nazaridan, bu to'g'ridan-to'g'ri sotib olish emas, balki qaytarib olish yoki almashtirish xizmatlarini taklif qiluvchi lizing yoki ijara modellarini anglatishi mumkin, bu faqat hunarmandchilik ekotizimini mahalliyashtirilgan holda amalga oshirilishi mumkin.

Qizig'i shundaki, hunarmandchilik sohasida qo'llaniladigan materiallar miqdorini kamaytirishning usullaridan biri bu ishlab chiqaruvchi va buyurtmachi o'rtasidagi o'zaro ta'sirni jismoniy almashinuvdan eksperimental xususiyatga o'tkazishdir. Shunday qilib, jismoniy mahsulotni, ya'ni obyektini sotishdan ko'ra, tajribani sotish mumkinmi? Masalan, hunarmandchilik mahsulotlarini sotishdan ko'ra hunarmandchilik buyumlarini yasash bo'yicha darslar berish, mijozlarga buzilgan yoki shikastlangan mahsulotlarni ta'mirlash yoki ta'mirlashni o'rgatish, hunarmandchilik materiallarini namoyish qilish uchun san'atkorlar bilan hamkorlik qilish va hokazo.

Hunarmandchilik atrof-muhitga juda kam ta'sir ko'rsatadigan oddiy asboblardan va an'anaviy texnikalardan foydalanish bilan tavsiflanadi. Qo'lda tayyorlangan mahsulotlar tabiiy muhitga zarar yetkazmasdan, yillar davomida qayta ishlatilishi va qayta ishlanishi mumkin. Shahar "ongli iste'molchilar", ya'ni xaridorlar va mahalliy, axloqiy va ekologik toza mahsulotlarni sotib olish orqali ongli ravishda xarid qilish qarorlarini tobora ko'proq tanlamodalar, ayniqsa qo'lda ishlangan, atrof-muhitga zarar yetkazadigan mahsulotlarni sotib olishga qiziqish bildirmoqdalar.

Woodning fikricha, hunarmandchilikning axloqiy, ekologik va ijtimoiy-madaniy qiymati mavjud[9]. Fillis ta'kidlaganidek[10], bozorda ommaviy ishlab chiqarilgan mashinasozlik mahsulotlari va hunarmandchilik mahsulotlari o'rtasida raqobat hali ham mavjud. Qayta foydalanish mumkin bo'lgan komponentni yodda tutgan holda, u tijoratlashtirilgan mashinasozlik mahsulotlarini sotib olish uchun umumiy ommaviy afzalliklarga qaramay, an'anaviy hunarmandchilik sohasini himoya qilish muhim ahamiyatga ega[11].

Inson energiyasi va qo'l mahoratini o'z ichiga olgan va an'anaviy dizaynlarni o'zida mujassam etgan qo'lda ishlangan mahsulotni ishlab chiqish jarayonini o'rganadi, bu bizning an'analarimizni saqlash yoki

himoya qilish komponentini olib keladi. San'at va hunarmandchilik sohasida yangi rivojlanayotgan korxonalar bilim iqtisodiyotiga hissa qo'shish va iste'molchilar uchun madaniy va estetik tajriba yaratishga ko'proq e'tibor berish orqali yanada mas'uliyatli va barqaror biznesni rivojlantirishni o'rganishi kerak[12].

YuNESKO jamg'armasi hunarmandchilik haqidagi an'anaviy bilimlarni himoya qilinishi kerak bo'lgan nomoddiy meros sifatida tan oldi. YUNESKOning 2003-yilgi konventsiyasida ajdodlarimizdan o'zimizga singib ketgan yoki meros bo'lib qolgan, biz ham avlodlarimizga o'tkazib kelayotgan jonli iboralarimiz va an'analarimizni asrab-avaylash zarurligi ta'kidlangan. Bu mahallamiz va mahallamiz bilimi, madaniyati, xulq-atvori, san'ati va hunarmandchiligini kelajak avlodga asrab-avaylash va'dasi bilan o'tkazishning mas'uliyatli yo'lidir. Ushbu amaliyotlar ijtimoiy amaliyotlar, marosimlar, bayram tadbirlari, ko'nikmalar va boshqalar orqali o'tkaziladi. Hartley[13] va Hesmondhalgh[14] kabi olimlar hunarmandchilik sohasini madaniy va ijodiy sohalarining bir qismi sifatida ko'rib chiqish kerakligini o'z ilmiy ishlarida ta'kidlab o'tishgan.

Barqarorlik global iqtisodiyotga hissa qo'shadigan va ko'p odamlar uchun daromad manbai bo'lgan juda muhim sektordir. Biroq, har qanday boshqa sanoat kabi, u ham ba'zi ekologik va ijtimoiy ta'sirlarga ega. So'nggi yillarda hunarmandchilik sanoatida barqarorlik muhimligi haqida xabardorlik kuchaymoqda. Barqaror hunarmandchilik amaliyotlari atrof-muhitga ta'sirni kamaytirishga yordam beradi, mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlaydi va ijtimoiy mas'uliyatni rag'batlantiradi. Barqaror amaliyotlarni hunarmandchilik sanoatga kiritish, shuningdek, ommaviy ishlab chiqarilgan mahsulotlarga ekologik toza muqobillarni qidirayotgan iste'molchilarga yoqadigan mahsulotlarni yaratadi. Biz barqarorlikni hunarmandchilik sanoatga kiritishning ba'zi asosiy usullarini o'rganamiz, jumladan barqaror materiallardan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, sekin modani qabul qilish, ekologik toza ishlab chiqarish usullaridan foydalanish va adolatli savdo amaliyotini qo'llab-quvvatlash. Hunarmandchilik sanoatning barqarorligiga ustuvor ahamiyat berish orqali biz yanada adolatli va barqaror global iqtisodiyotni yaratishga yordam bera olamiz.

Barqaror materiallar va hunarmandchilik sanoatida manbalar - hunarmandchilik sanoatida barqarorlikni ta'minlashning eng muhim usullaridan biri barqaror materiallar va manbalardan foydalanishdir. Biz qo'lda tayyorlangan mahsulotlarga barqaror materiallar va manba amaliyotlarini kiritishingiz mumkin bo'lgan ba'zi usullarni ko'rib chiqaylik:

- **tabiiy materiallardan foydalanish:** qayta tiklanadigan va biologik parchalanadigan paxta, jun, zig'ir va ipak kabi ko'plab tabiiy materiallar mavjud bo'lib, ularni qo'lda ishlangan mahsulotlar uchun barqaror tanlov qiladi. Ushbu materiallar zararli kimyoviy moddalar va pestitsidlardan foydalanmasdan yetishtiriladi yoki yig'iladi va biologik parchalanadi va ularning atrof-muhitga ta'sirini kamaytiradi;

- **qayta ishlangan materiallardan foydalanish:** mato qoldiqlari, ip va qog'oz kabi qayta ishlangan materiallar yangi mahsulotlarni yaratish, chiqindilarni va yangi materiallarga bo'lgan ehtiyojni kamaytirish uchun ishlatilishi mumkin;

Mahalliy manba: materiallarni mahalliy manbalardan olish transportning uglerod izini kamaytirishga yordam beradi va mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlaydi. Shuningdek, u materiallarning ekologik va ijtimoiy jihatdan mas'uliyatli tarzda ishlab chiqarilishiga yordam berishi mumkin.

- **barqaror bo'yoqlardan foydalanish:** an'anaviy bo'yash usullari atrof-muhit va inson salomatligiga zarar yetkazishi mumkin. Tabiiy bo'yoqlardan yoki kam ta'sirli bo'yoqlardan foydalanish qo'lda tayyorlangan ishlab chiqarishning atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishga yordam beradi.

Barqaror materiallar va manba amaliyotlarini hunarmandchilikka kiritish orqali ishlab chiqaruvchilar o'z mahsulotlarining atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishga yordam berishlari va barqaror va ijtimoiy mas'uliyatli ishlab chiqarish amaliyotini qo'llab-quvvatlashlari mumkin.

Hunarmandchilik barqaror, chunki ularni yaratish jarayonida ular ko'pincha tabiiy va ekologik toza materiallardan foydalanadilar, mahalliy ishlab chiqarishni va adolatli savdo amaliyotini rag'batlantiradilar, chiqindilarni kamaytiradilar va hunarmandlarning turmush tarzi va jamoalarini qo'llab-quvvatlaydilar. Davlat tashabbuslari yordamida hunarmandlar tabiiy energiya va yorug'likdan foydalanishni targ'ib qilishga intilmoqda.

Qo'lda ishlangan chiqindilarni kamaytirish qo'lda ishlangan sanoatda barqarorlikni ta'minlashning muhim qismidir. Hunarmandchilik korxonalar chiqindilarni kamaytirishning ba'zi usullari:

- **Qayta foydalanish va qayta ishlatish:** qo'lda ishlangan korxonalar ularni yangi mahsulotlarda qayta ishlatishi yoki kerak bo'lmagan changni yoki materialni tashlash o'rniga kichikroq loyihalar uchun foydalanishi mumkin.

- **Chiqindilarni kamaytirish uchun dizayn:** qo'lda ishlangan korxonalar chiqindilarni kamaytirish uchun bir yoki bir nechta materiallardan iloji boricha samarali foydalanadigan mahsulotlarni loyihalashlari mumkin. Masalan, ular matodan foydalanishni optimallashtirish uchun naqsh yaratish dasturidan foydalanishi yoki chiqindisiz naqshlarni yaratish kabi usullardan foydalanishi mumkin.

- **Ekologik toza materiallardan foydalanish:** organik paxta, bambuk yoki qayta ishlangan materiallar kabi ekologik toza materiallardan foydalanish ishlab chiqarish jarayonida hosil bo'ladigan chiqindilar miqdorini kamaytirish orqali chiqindilarni kamaytirishga yordam beradi.

- **Ortiqcha materiallarni xayriya qilish:** hunarmandchilik korxonalari ortiqcha materiallarni maktablarga, xayriya tashkilotlariga yoki ulardan foydalanishi mumkin bo'lgan boshqa tashkilotlarga berishlari mumkin.

- **Ta'mirlash xizmatlarini taqdim etish:** O'z mijozlariga ta'mirlash xizmatlarini taklif qilish orqali qo'lda ishlangan korxonalar o'z mahsulotlarining ishlash muddatini uzaytirishga va chiqindixonalarga tushadigan chiqindilar miqdorini kamaytirishga yordam beradi.

Hunarmandchilik atrof-muhit uchun muhim ahamiyatga ega, chunki ular ko'pincha tabiiy va ekologik toza materiallardan foydalanadi, barqaror ishlab chiqarish amaliyotini targ'ib qiladi, chiqindilarni kamaytiradi va ommaviy ishlab chiqarilgan mahsulotlarga qaraganda kamroq uglerod iziga ega, shu bilan chiqindilarni kamaytiradi. Bundan tashqari, hunarmandchilik korxonalari atrof-muhit muammolari haqida xabardorlikni oshirishi va odamlarni yanada barqaror tanlov qilishga ilhomlantirishi mumkin. Hunarmandchilik korxonalari noyob va abadiy buyumlar yaratish, barqaror materiallardan foydalanish, axloqiy mehnat amaliyotini targ'ib qilish va ishlab chiqarish jarayonlarida shaffoflik orqali sekin modani qabul qilishi mumkin.

An'anaviy hunarmandchilik texnikasi atrof-muhitga bir necha jihatdan foyda keltirishi mumkin. An'anaviy hunarmandchilik texnikasi yordam berishi mumkin bo'lgan ba'zi usullar quyidagilardan iborat:

- **Chiqindilarni kamaytirish:** Hunarmandchilik korxonalari texnikasi ko'pincha chiqindilarni kamaytirishga yordam beradigan hurda yoki qoldiqlardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Ko'pgina hunarmandlar, shuningdek, yangi mahsulotlarga tashlanadigan materiallarni qayta ishlatishni o'z ichiga olgan qayta ishlashni ham o'z ichiga oladi.

- **Energiya samaradorligi:** An'anaviy hunarmandchilik texnikasi ko'pincha ommaviy ishlab chiqarilgan mahsulotlarga qaraganda kamroq energiya talab qiladi. Qo'lda ishlangan buyumlar ko'pincha elektr energiyasini talab qilmaydigan, energiya sarfini va uglerod chiqindilarini kamaytiradigan oddiy asboblardan va texnikalar yordamida amalga oshiriladi.

- **Mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash:** Qo'lda yasalgan buyumlarni sotib olish mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlaydi va uzoq masofalarga yuk tashish bilan bog'liq uglerod izini kamaytiradi. Darhaqiqat, qo'lda tayyorlangan buyumlar ko'pincha mahalliy ishlab chiqariladi va to'g'ridan-to'g'ri iste'molchilarga sotiladi, bu esa transportga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi.

"Yashil" iqtisodiyot sharoitida faoliyat yuritib kelayotgan hunarmandchilik korxonalari dunyo bo'yicha ommalashib bormoqda. Ularga misol tarzida quyidagilarni keltirish mumkin. Hind hunarmandchilik sektori "yashil" iqtisod tamoyilidan foydalanadigan turli xil hunarmandchilik namunalari bilan to'ldirilgan. Misol uchun, kiyimning umrini uzaytirish vositasi sifatida ishlatiladigan to'qimachilik buyumlarini tuzatish, yamoq va yorgan uchun sirt choklaridan foydalanish. Garchi bu hunarmandchilikning kelib chiqishi kambag'allarning iqtisodiy qiyinchiliklari bilan bog'liq bo'lsa-da, bu yerda qayta ishlangan kiyim va to'qimachilik muntazam ravishda qo'llaniladi, ammo bugungi kunda bu o'z-o'zidan "Xatan" deb nomlangan san'at turidir.

Poyezdlarda mijozlarga choy plastik stakanlarda emas, balki past olovda qizdirilgan loy-sopol idishlarda beriladi. Ishlatilgandan so'ng, bu stakanlar yo'llarga tashlanadi, bu ularning tabiiy ravishda biologik parchalanishiga imkon beradi. Iqtisodiy nuqtai nazardan, bu stakanlar kambag'allar uchun daromad manbai bo'lib xizmat qiladi, chunki ular osonlik bilan tayyorlanishi mumkin va ulardan foydalanish usuli va bu stakanlarga talab doimiydir. Ushbu tajriba mahalliylikning ajoyib namunasi hisoblanib – mahalliy aholi gil yig'ib olinadi, mahalliy jamoalar esa bu stakanlarni mahalliy iste'mol uchun tayyorlaydilar. Chiqindilar hech qanday qo'shimcha kirishlarsiz yana yerga so'riladi.

Afsuski, bu ko'nikmalar tan olinmaydi, faqat Hindistonning madaniy landshaftining bir qismi sifatida qabul qilinadi. Bundan tashqari, bu amaliyotlar odatda iqtisodiy jihatdan nochor bo'lgan va boshqa daromadli imkoniyatlar paydo bo'lganda boshqa kasblarga o'tadiganlar tomonidan qo'llaniladi.

Malayziyada Biji-Biji "yashil" iqtisodiyot bo'yicha tashabbusni ilgari surgan xususiy korxonalar hisoblanadi. Uning bosh direktori o'z kompaniyasi nuqtai nazaridan "yashil" iqtisodni uchta jihatdan ko'rish mumkinligini ta'kidladi - materiallarning kiritilishi (ular ishlatilgan narsada), ishlab chiqarish jarayoni (mahsulot ishlab chiqarishda ular nima qiladi) va mahsulot sotilgandan keyin nima sodir bo'ladi (iste'molchi va mahsulotning hayot aylanishi). Demak, ular ko'pincha o'z mahsulotlari uchun xom-ashyo sifatida chiqindi yoki tashlangan materiallardan foydalanadilar. Ishlab chiqarish jarayonida chiqindilarni kamaytirish vositasi sifatida boshqa kompaniyalarga ajratmalar taklif etiladi. Nihoyat, Biji-Biji shuningdek, mahsulotlarni ta'mirlash uchun umr bo'yi kafolatlar beradi.

Biroq, ushbu strategiyalarni amalga oshirishda kompaniya qiyinchiliklarga ham duch keldi. Misol uchun, mijozlarning mahsulotlarini ta'mirlashni taklif qilish, mahsulotning uglerod izini ko'paytirish,

qaytarish logistikasini o'z ichiga oladi. Buning o'rniga ular mijozlarga ko'rsatmalar beradilar, ularga buzilgan hollarda o'z mahsulotlarini qanday tuzatish va ta'mirlashni o'rgatadi. Bosh direktorning ta'kidlashicha, "yashil" iqtisod tamoyillari bilan shug'ullanish ko'pincha evolyutsion, sinov-xato jarayonlari bo'lib, bu jarayonda odam o'rganadi, chunki bunday amaliyotlarning aksariyati ilgari qo'llanilmagan.

Nepalda Lalitpur 2018-yilda WCC xalqaro hunarmandchilik shahri sifatida akkreditatsiyadan o'tgan. Akkreditatsiya shaharda katta ishtirokga ega bo'lgan hunarmandchilik sohasiga ko'rinish va qo'shimcha qiymat berdi. Lalitpurda ishlab chiqarilgan hunarmandchilik mahsulotlari yog'och va tosh o'ymakorligi va metall quymalarni o'z ichiga oladi. Ushbu hunarmandchilik amaliyotlari shahar ekotizimiga chuqur kiritilgan. Ko'nikmalar norasmiy ravishda avloddan-avlodga o'tadi va oila daromadining muhim manbai hisoblanadi. Hunarmandchilik mahsulotlari madaniy va diniy urf-odatlar bilan bog'langan va mahalliy manbalardan olingan materiallar qayta tiklanadigan tabiatga ega. Misol uchun, metallolom ishlab chiqarish maydonlaridan chiqindi metallar metallurgiyada foydalaniladi, atrofdagi tog' etaklarida barqaror hosil qilingan daraxtlardan yog'och mahsulotlari tayyorlanadi.

Ahamiyatlisi, hunarmandchilik sohasi allaqachon mahalliy ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy ekologiya va mahalliy ekotizimning bir qismi bo'lganligi sababli, hunarmandchilik sektori uchun "yashil" iqtisodiyot tamoyillarini qabul qilish ancha oson.

Yangi Zelandiyada Maori an'anaviy, ya'ni mahalliy ishlab chiqarish va iste'mol tushunchalari "yashil" iqtisodiyot tamoyillariga parallel. Uning negizida nafaqat tabiiy tizimni saqlab qolish, balki tabiiy tizimni qayta kapitallashtirish, u gullab-yashnashi va kuchliroq bo'lib, dunyoni avvalgidan ko'ra yaxshiroq joyga qo'yish kabi kuchli boshqaruv t uyg'usi mavjud. Dixotomiya shundan iboratki, atrof-muhit xavf ostida bo'lsa-da, ko'plab aralashuvlar ko'pincha tabiiy tizimlarga emas, balki inson xatti-harakatlariga qaratilgan. Maori madaniyati va amaliyoti kontekstida asosiy e'tibor atrof-muhitga qaratilgan bo'lsa, inson xatti-harakati atrof-muhitni kengaytirish va boyitishga qaratilgan.

Xulosa va takliflar. Hunarmandchilik sanoatida ekologik toza materiallardan foydalanish, mahalliy ishlab chiqarishni rag'batlantirish, axloqiy ishlab chiqarish amaliyotini targ'ib qilish, chiqindilarni kamaytirish va iste'molchilarni o'qitish orqali barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Barqaror amaliyotlarga ustunlik berish orqali hunarmandchilik ommaviy ishlab chiqarishning atrof-muhitga salbiy ta'sirini kamaytirishga yordam beradi va hunarmandlar va ularning jamoalari hayotini qo'llab-quvvatlaydi. Hunarmandchilik shuningdek, atrof-muhit muammolari haqida xabardorlikni oshirishi va odamlarni yanada barqaror tanlov qilishga undashi mumkin. Va nihoyat, an'anaviy hunarmandchilik texnikasi ko'plab ekologik afzalliklarga ega, jumladan, barqaror materiallardan foydalanish, chiqindilarni kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish, mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash va uzoq umr ko'rish. Hunarmandchilik mahsulotlarini qo'llab-quvvatlash orqali iste'molchilar atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishga yordam berishlari va barqaror amaliyotlarni qo'llab-quvvatlashlari mumkin.

Umuman olganda, hunarmandchilik sanoati jahon iqtisodiyotida faoliyat yurituvchi sohadir. Shunday qilib, sanoat iqlim inqirozini hal qilish uchun javobgardir. Iqlim o'zgarishini yumshatish vositalaridan biri hunarmandchilik amaliyotida "yashil" iqtisod tamoyillarini qabul qilishdir.

Ko'p jihatdan, hunarmandchilik sektori allaqachon "yashil" iqtisod tamoyillarini amalda qo'llagan, lekin qisman. "Yashil" iqtisodiyotga to'liq integratsiyalashuv uchun tizimlarni o'zgartirish va moslashtirish kerak. Ushbu jarayonni boshlash uchun hunarmandchilik sohasining qarashlari, qadriyatlarini baholash va qayta tiklash kerak.

Hunarmandchilik va materiallar bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Chiqindilarni kamaytirishning eng yaxshi usuli materiallar qanday ishlatilishini o'rganishdan kelib chiqadi. Ko'rinishidan oddiy bo'lsa-da, oqibatlar juda chuqur.

Shunisi e'tiborga loyiqki, "yashil" iqtisod nafaqat jismoniy materiallar va jarayonlar, balki munosabatlar, hislar va qadriyatlarga ham tegishli. Bundan tashqari, bu evolyutsion o'zgarishlar bo'lib, ularga faqat uzoq muddatli ta'lim orqali erishish mumkin, ayniqsa keyingi avlod va tilni o'zgartirishga e'tibor qaratish. Asosan, hunarmandchilikni ishlab chiqaruvchilar va ularning mijozlari o'rtasidagi jismoniy almashinuvdan tajribaviy almashinuvga o'tkazish mumkinmi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. <https://lex.uz/docs/-4539502>
2. Nguyen, T. L., Nguyen, T. B. H., Nguyen, T. H., and Le, V. L. H. (2021). Environmental Protection Policies at Craft Villages in Hanoi in the Context of Sustainable Development. E3S Web Conf. 258, 05014. doi:10.1051/e3sconf/202125805014
3. Fund, S. "Sustainable development goals." Available at this link: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/inequality> (2015).
Cohen, S. (2017). Understanding the Sustainable Lifestyle. The European Financial Review. https://www.researchgate.net/publication/325273718_Understanding_the_Sustainable_Lifestyle Contact

- Base. (n.d.). Madur: Bengal's Best Traditional Mats. Naturally Bengal. Retrieved from <https://naturallybengal.com/?craft=madur> Cox, E., & Bebbington, J. (2014).
4. Муминова Э. "YASHIL" IQTISODIYOTGA O 'TISHNING XORIJIY TAJRIBALARI //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2023. – Т. 3. – №. S/2. – С. 66-75.
 5. „United Nations Environment Programme (UNEP)“. 2016-yil 27-martda asl nusxadan arxivlangan. Qaraldi: 2016-yil 11-may. Lynn R. Kahle, Eda Gurel-Atay, Eds. Communicating Sustainability for the Green Economy. New York: M.E. Sharpe, 2014. ISBN 978-0-7656-3680-5.
 6. UNEP, 2011, Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication, www.unep.org/greeneconomy
 7. <https://thepakcrafts.com/blog/craft-handmade-stats/>
 8. Wood, S. (2011). Sustaining Crafts and Livelihoods: Handmade in India. Craft + Design Enquiry, (03), 89–100.
 9. Fillis, I. (2012). An Aesthetic Understanding of the Craft Sector. Creative Industries Journal, 5 (1-2), 23–41. https://doi.org/10.1386/cij.5.1-2.23_1
 10. Fuller-Love, N., Midmore, P., Thomas, D., & Henley, A. (2006). Entrepreneurship and Rural Economic Development: a Scenario Analysis Approach. International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research, 12(5), 289–305.
 11. Cox, E., & Bebbington, J. (2014). Craft and Sustainable Development: An Investigation. https://www.academia.edu/1121211/CRAFT_AND_SUSTAINABLE_DEVELOPMENT_AN_INVESTIGATION
 12. Hartley, J. (2005). Creative Industries. Wiley-Blackwell. Hesmondhalgh, D. (2007). The Cultural Industries. Sage.
 13. Hesmondhalgh, D. (2007). The Cultural Industries. Sage. Kohli, S. (1986). SSA on Kantha. In D. Majumdar (ed.). Movecraft: Kantha (pp. 27-29). SASHA.

Eldor Sobirjonov

Organization: Nordic International University Tashkent

E-mail: eldorsobirjonov@gmail.com

EFFICIENT MANAGEMENT OF TRANSPORTATION CORRIDORS AND ITS IMPORTANCE FOR REGIONAL DEVELOPMENT IN CENTRAL ASIA

INTRODUCTION

Central Asia, with its diverse landscapes and rich resources, presents immense opportunities for economic growth and regional integration. The development of efficient transportation corridors is essential to unlock these opportunities and overcome the challenges posed by the region's landlocked nature [1]. This article aims to shed light on the importance of effective transportation management in Central Asia and explore ways to maximize the benefits of transportation corridors for regional development.

MAIN PART

Well-designed transportation corridors act as vital arteries for trade, connecting landlocked countries to major markets and facilitating the movement of goods and services [2]. By reducing transportation costs, improving accessibility, and enhancing connectivity, these corridors stimulate economic growth and attract investments in various sectors. They also encourage regional and international trade, promoting economic integration and diversification.

Efficient transportation corridors foster connectivity among Central Asian nations, enabling the seamless movement of people, goods, and ideas [3]. They promote cultural exchange, strengthen social ties, and encourage cooperation in areas such as education, tourism, and research. Moreover, these corridors facilitate regional integration by promoting collaboration on infrastructure development, harmonizing transportation policies, and establishing common standards and regulations.

Challenges in Transportation Management/Infrastructure Deficiencies

Central Asia faces infrastructure deficiencies, including inadequate road networks, outdated railway systems, and limited intermodal connectivity. Insufficient investment in transport infrastructure hampers the smooth flow of goods and services, leading to higher transportation costs and delays.

Border and Customs Procedures

Cumbersome border crossing procedures, lengthy customs clearances, and bureaucratic red tape significantly impede efficient transportation across Central Asian countries. Simplifying and streamlining

Qulliyev Oxunjon Anvar o'g'li. Yashil marketing konsepsiyasidan foydalanishning ahamiyati va o'rni. 91 Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Bahromov Shahzod Fazdiddinovich. Yashil iqtisodiyot tamoillari tarnsformatsiyasi.....	93
G.R.Xidirova. O'zbekiston iqtisodiyotini "yashillashtirish" istiqbollari.....	96
Dilmonov Kudrat Bakhtiyorovich. Regional peculiarities of effective utilization of green economy development potential in Uzbekistan	99
Kadirova Maral Matyakubovna, Ozodbek Ilhomov. O'zbekistonda agrobiznesni xorijiy davlatlar tajribasi asosida rivojlantirish yo'llari	101
Г.К.Наринбоева. Особенности развития сельского хозяйства.....	104
Кайимова З.А. Понятие и сущность «зеленых» финансов.....	106
Boltayeva Sh.B. Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda «Yashil iqtisodiyot» ga o'tish mohiyati va ahamiyati	109
To'xtayev Maqsud Mansurovich. Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda "yashil" investitsiyalarning ahamiyati	110
Сайфуллаева мадина исматовна. ESG критерии внедрения «зеленой» экономики в Узбекистане	111
Ergasheva Aziza Farmonovna. Yashil iqtisodiyot sharoitida hunarmandchilik mahsulotlari bozorida xizmatlarni samarali tashkil etish yo'llari	117
Eldor Sobirjonov. Efficient management of transportation corridors and its importance for regional development in Central Asia	124
2-sho'ba. BIOIQTISODIYOT VA SIRKULYAR IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING IMKONIYAT VA ISTIQBOLLARI	126
Oripov Makhmud Ashurovich. Strategical Aspects Development of Bioeconomy in the Bukhara Region	127
Oripov M.A., Ro'ziyeva G.S. Ways of organic product production and efficient use of biomass in agroclusters of Bukhara region.....	132
Dexkanova Nilufar, Galimova Firuza, Sheripbaeva Umida. Эффективное использование биоресурсов: Залог устойчивой биоэкономики	136
Sheripbaeva Umida, Dexkanova Nilufar, Galimova Firuza. Tarmoq iqtisodiyotidan bioiqtisodiyotga o'tish yo'nalishlari.....	138
Azizbek Khasanov, Eldor Umarov, Rashid Khakimov. Priority directions of bioeconomy development in Uzbekistan	140
Rakhmatullaeva Firuza Mubinovna, Khayrilloev Sunnatillo Bakhtiyorovich. Possibilities and prospects of development of bioeconomy and circular economy in Uzbekistan.....	142
Turobova H.R. Bioeconomy - as an important sector of the economy	145
Qodirova Maraljan Matyakubovna. Bioiqtisodiyot va ijtimoiy sohani raqamlashtirishning zamonaviy yo'llari.	148
PhD, Агзамов Авазхон Талгатович. Биоэкономика в агропромышленном комплексе.....	149
Kurbanov U.F. Economic assessment of the impact of water resources on the vegetable sector of agriculture under changing climate conditions.....	151
3-sho'ba. BARQAROR IQTISODIYOT VA INNOVATSIYALAR: NAZARIYA VA AMALIYOT	155
B.N.Navruz-Zoda. Iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishning asosiy elementlari.....	156
Obidjon Khamidov, Dilshod Yavmutov and Sardorjon Burkhanov. Analysis of population employment and economic growth indicators in the development of macroeconomic indicators of the regions.....	159
Эргашев Р.Х. Мева-сабзавотчилик маҳсулотлари кооперацияси ва унинг самарадорлигини баҳолаш кўрсаткичлари таҳлили	163
Дарибекова А.С., Шилец А.Н. «Зеленая экономика» как фактор экономической безопасности и устойчивого развития экономики	170
Умаров Абдувахоб Турсунович. Минтақани барқарор ривожлантириш стратегияси самарадорлигини ошириш йўналишлари.....	175
Дарибекова А.С., Нарзуллаева Г. С., Шадиева М.Дж. Основные направления УСТОЙЧИВОГО развития малого бизнеса и предпринимательства.....	177
Д.Б. Ахмедова. Ўзбекистоннинг барқарор ривожланишида хотин-кизлар жамият раънақиға хисса кушмоқдалар	181
Kholikova Rukhsora Sanjarovna, Izzatulloev Bakhodir Ubaydullo ugli. The Confluence of Sustainable Practices and Economic Advancement: Harmonizing Environmental Conservation with Business Imperatives.	182